

Asia: VN/36685/2025

Valtioneuvoston asetus kieliasiaain neuvottelukunnasta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Jyväskylän yliopiston viittomakielen keskus kiittää mahdollisuudesta lausua ehdotuksesta valtioneuvoston asetukseksi kieliasiaain neuvottelukunnasta. Kommenteissaan keskus keskittyy ensisijaisesti viittomakieliä koskeviin seikkoihin.

Viittomakieliasioiden neuvottelukunta toimi oikeusministeriön alaisuudessa yhden nelivuotiskauden 2021–2025. Viittomakieliasioiden neuvottelukunnan päätarkoitus oli viittomakielilain (359/2015) tavoitteiden toteutumisen arviointi ja suomalaista ja suomenruotsalaista viittomakieltä käyttävien yhdenvertaisuuden, osallisuuden ja perusoikeuksien edistäminen. Päätarkoituksesta johdettujen tehtävien lisäksi viittomakieliasioiden neuvottelukunnan tehtävissä painottui vuoropuhelun ja yhteistyön edistäminen viittomakieltä käyttävien ja viranomaisten välillä. Viittomakieliasioiden neuvottelukunnan tehtäviin lukeutui myös asiantuntijanäkökulmasta laadittujen lausuntojen, esitysten ja aloitteiden tekeminen. Edustus viittomakieliasioiden neuvottelukunnassa oli eri ministeriöistä ja viittomakielialan järjestöistä.

Viittomakieliasioiden neuvottelukunnan lakkauttaminen helmikuussa 2025 koettiin viittomakielten järjestökentällä suurena iskuna. Lakkauttamisen taustalla olleella suunnitelmalla yhdistää viittomakieliasioiden käsittely uuteen laajennettavaan kieliasiaain neuvottelukuntaan katsottiin olevan riskejä. Yhdeksi riskiksi identifioitiin järjestöjen taholta se, että laajemmassa neuvottelukunnassa voi olla vaikeampaa saada viittomakielisten ääni kuuluviin. Toisena riskinä nähtiin puolestaan se, että uudessa neuvottelukunnassa viittomakieliset saatetaan nähdä ensisijaisesti vammaisryhmänä kielivähemmistön sijaan. Kolmas mahdollinen huoli oli se, että viittomakielillä ei vielä kukaan ole pysyvää lakisääteistä toimielintä.

(<https://kuurojenliitto.fi/ajankohtaista/viittomakieliasioiden-neuvottelukunta-lakkautetaan> – Kuurojen Liiton uutinen 10.4.2025.)

Uudessa kieliasiaain neuvottelukunnassa viittomakieliasioita käsitellään yhdessä muiden kielten – suomen, ruotsin ja saamen kielten – asioiden kanssa. Viittomakielen keskus tunnistaa huolena sen,

että uudessa neuvottelukunnassa viittomakieliin liittyvät asiat eivät välttämättä saa samanlaista huomiota ja painoarvoa kuin viittomakieliä erityisesti käsittelevässä neuvottelukunnassa. Erityisesti kansalliskieliin liittyvät asiat voivat helposti peittää alleen viittomakieliin liittyviä asioita. Tämä voi vaikuttaa kielteisesti esimerkiksi viittomakielilain toteutuksen seurantaan, joka on sisäänkirjoitettu uuden neuvottelukunnan yhdeksi päätehtäväksi. Viittomakielilakia tai kielilakia (423/2003) ei tosin suoraan asetustekstissä mainita, vaan tekstissä puhutaan yleisesti kielilainsäädännöstä.

Viittomakieliin liittyy erityispiirteitä, joista on tärkeää olla tietoinen. Puhuttua ja viitottua kielityyppiä erottaa ero pääilmenemiskanavien välillä, mutta myös joukko muita seikkoja, kuten transmissio sukupolvelta toiselle, kirjoittaminen ja yhteiskunnan valtasuhteet. Näistä sukupolvitransmissioon liittyvä ero tarkoittaa, että viitottu kieli välittyy vain suhteellisen pienessä määrässä eli noin viidessä prosentissa tapauksia vanhemmilta lapsille, kun taas puhutun kielen kohdalla transmissio vanhemmilta lapsille on pääsääntö. Kirjoittamiseen liittyvä ero tarkoittaa, että millään viittomakielellä ei ole omaehtoista kirjoitusjärjestelmää, kun taas monella puhutulla kielellä on, joskaan ei aina alfabeettinen. Yhteiskunnan valtasuhteisiin liittyvä ero puolestaan tarkoittaa, että viittomakielet ovat lähtökohtaisesti vähemmistökieliä, kun taas yhteiskunnan valtakielet ja useat muut vähemmistökielet ovat pääsääntöisesti puhuttuja. Näillä eroilla on seurauksia, jotka vaikuttavat erityispiirteinä juuri viittomakieltä käyttävien oikeuksiin ja yhdenvertaisuuteen suhteessa muihin kieliä käyttäviin ryhmiin.

Asetus uudeksi kieliäsioiden neuvottelukunnaksi kuitenkin ottaa huomioon viittomakielet yhtenä neuvottelukunnan alaisuuteen kuuluvana kieliryhmänä. Uusi kieliäsiain neuvottelukunta ei ole viittomakielisten oma lakisääteinen toimielin, jollaista voidaan tarvita esimerkiksi käynnissä olevan totuus- ja sovintoprosessin (hankenumero OM024:00/2024) edetessä sovintovaiheeseen, mutta perustarkoituksensa puolesta neuvottelukunta toteuttaa samaa perustarkoitusta kuin aikaisempi viittomakieliasioiden neuvottelukunta, ja neuvottelukunnassa olisi edustus viittomakielisestä yhteisöstä. Kokonaisuutena tämä tarkoittaa, että viittomakielisten ääni ei ole katoamassa kieliäsioiden käsittelystä oikeusministeriössä. Viittomakielen keskus katsoo, että eri kielten asioiden yhteinen käsittely uudessa neuvottelukunnassa voi myös luoda synergiaa, jonka myötä myös viittomakieliin liittyviä asioita voi edistää uudella tavalla.

Synergiaetujen varmistamiseksi olisi hyvä vielä pohtia, voiko asetustekstiin tai sen saatteeseen kirjata selkeästi ajatuksen, että kieliäsiain neuvottelukunnalla on vastuu olla tietoinen ja käsitellä eri kieliä ja niiden käyttäjäryhmiä niiden erityispiirteet huomioon ottaen. Lisäksi asetustekstin viimeistelyssä olisi hyvä vielä miettiä, saavutettaisiinko eri kielten nimien aukikirjoituksella vielä konkreettisempia hyötyjä. Nyt asetustekstissä puhutaan yleisesti viittomakielistä, ei suomalaisesta ja suomenruotsalaisesta viittomakielestä. Sama koskee nimityksiä saamen kielet ja kansalliskielet.

Lisäksi synergiaetujen saavuttamiseksi on tärkeää miettiä huolella, miten uuden laajemman kieliäsioiden neuvottelukunnan työ ja käytännön toiminta organisoidaan esimerkiksi työryhmiin tai jaostoihin: työryhmä- ja jaostotyöskentely voi joko edesauttaa tai (ollessaan liian siiloutunutta) haitata synergiaa. Organisoinnissa on tärkeä myös varmistaa, että neuvottelukunnalla on käytössään asiantuntemusta paitsi viittomakielisiä edustavista järjestöistä sekä kielenhuollosta, myös viittomakielten tutkimuksesta. Lakkautetussa viittomakieliasioiden neuvottelukunnassa viittomakielten tutkimukseen liittyvä asiantuntemus jäi puuttumaan. Viittomakielen keskus ja sen asiantuntijat ovat käytettävissä eri tavoin laajennetun kieliäsioiden neuvottelukunnan toimintaan.

Havila Marjo
Jyväskylän yliopisto - Viittomakielen keskus